

BALWOCHWALCA (153) *sb m*

bałwochwalca (150), **bałwofalca** (3); *bałwofalca SeklKat* (3).

bał- (143), *bał-* (3); *bał-* : *bał-* *KromRozm III* (1 : 1), *KrowObr* (23 : 2); *-chwal-* (130), *-chwál-* (16); *-chwal-* : *-chwál-* *KrowObr* (24 : 1), *BielKron* (15 : 4), *OrzQuin* (4 : 2), *RejAp* (8 : 1), *BiałKat* (1 : 2), *CzechRozm* (4 : 1), *SkarŻyw* (10 : 2), *CzechEp* (5 : 1), *NiemObr* (2 : 1), *ReszPrz* (4 : 1); a *końcowe* oraz o *jasne*.

sg N *bałwochwalca* (29). \diamond *G* *bałwochwalce* (1). \diamond *D* *bałwochwalcy* (1). \diamond *A* *bałwochwalcę* (1). \diamond *I* *bałwochwalcą* (20). \diamond *V* *bałwochwalco* (2). \diamond *pl N* *bałwochwalcy* (17), *bałwochwalce* (8); *-y* *SeklKat* (2), *BielKron* (3), *OrzQuin* (3), *CzechRozm*, *SkarŻyw*, *NiemObr*, *WerśGość*, *-e LubPs*, *Leop*, *OrzList*, *ReszPrz*, *SkarKaz*, *-y* : *-e BibRadz* (1 : 1), *RejAp* (3 : 1), *WujNT* (1 : 1). \diamond *G* *bałwochwalców* (15); *-ów* (2), *-(o)w* (13). \diamond *D* *bałwochwalców* (13); *-óm* (2), *-(o)m* (11). \diamond *A* *bałwochwalce* (17). \diamond *I* *bałwochwalcami* (14) *KrowObr* (2), *OrzList*, *BibRadz*, *WujJud*, *BudNT*, *CzechRozm*, *CzechEp*, *NiemObr*, *ReszPrz* (3), *WujNT* (2), *bałwochwalcy* (10), *KromRozm III*, *BielKron* (2), *BudBib*, *SkarJedn*, *SkarŻyw* (3), *WerGość*, *LatHar*. \diamond *L* *bałwochwalcach* (3); *-ach* (2) *RejAp*, *CzechEp*, *-äch* *WujJud*. \diamond *V* *bałwochwalcy* (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Człowiek oddający cześć boską bałwanom lub innym przedmiotom fizycznym; wyznawca wielobóstwa; poganin; idololatra *Mącz, Calep, Cn* (153) : *WróbŻółt* tt4; *Dowodziles pyłmem/ ze pan Bog przed tym frogo takowe Bałwophalce karał* *SeklKat* E2v, L3v; *Złorzeczenie/ áby fie też tákiemi sftáli bałwochwálce/ iáko y ich rzezáni bogowie. LubPs* dd4v *marg; KrowObr* C2v [2 r.], 64v; *Leop Is* 2 *arg, Apoc* 22/48; *BibRadz* I 156a *marg, Ps* 135 *arg, Is* 41 *arg, 66 arg, 456b marg, 1.Cor* 10/7, *Apoc* 22/15; *Ten [Ioakim] był złościwy y bałwochwálca wielki/ ták iż s kościoła kápłany wymiotál y Proroká Vryałzá zábił. BielKron* 91; *kázdy v nich [Żydow] iny człowiek nieczyłthy/ kázdy pothępiony/ kázdy Bálwochwálca/ tylko oni fą święci* *BielKron* 465v, 6, 43v, 85, 90, 168 (17); *GrzegRóżn* C4; *Idololatra Bálwochwálca ten zwłázcza ktory fie kłánia/ zeymuye czapkę przed yákiemi obrázy álbo ye chwali. Mącz* 164c; *Iuż Bálwochwálców przeciwnych sobie żadnych nie mamy/ które wykorzenił z tego swiátá Pan Kryftus przyścim fwym* *OrzQuin* M3v, 12, M3v; *RejAp* E3, 177v, 179, 180 [2 r.], 193 (8); *GórnDworz* Yv; *BiałKat* 51, 56, 338v; *RejPosWstaw* [110⁸]; *BudBib* I 246b *marg; BudNT* 1.*Cor* 5/11, 12; *CzechRozm* 7v [2 r.], 220v; *WujJud* 40; *SkarŻyw* 26, 126, 150, 151, 517 (11); *CzechEp* 63, 79; *bowiem iuż y do Indyey [...] záplłynęli/ gdzie wiáry chrześcijánfkiey vczá/ bałwochwálce náwracáią/ krzczá/ święcą* *ReszHoz* 138, 138; *WerGość* 212 [2 r.], 267; *Calep* 500b; *LatHar* 245; *A ná dworze pí y czarownicy/ y wżeteczniczy/ y mężoboyce/ y bałwochwálce/ y kázdy ktory miłue y ktory czyni kłámftwo. WujNT* Ap 22/15, s. 890, 1.*Cor* 5/10, 11, 6/9, 10/7, Ap 21/8; *TEn [Zemomysław] był ořtátni bałwochwálca fřogi, Chwalác Bálwany zá prawdziwe Bogi. KlonKr* B4v; *PowodPr* 71.

Wyrażenie: »poganin bałwochwalca«: *Inni záś Zydowie nieprzyaciále Chrześcijánfkiey wiáry/ nie tylko fámi przesłádowali Chrześcijány/ ále też Pogány bałwochwálce podufzczáli* *WujNT* 517.

Szeregi: »niewierny a bałwochwalca«: [*Tatarowie*] *Smiele wyznawaią fie być Izmaelity [...] krzełciany zowáčz (dzincis.) to iest, pogani albo (gaur) iakoby niewierne á bałwochwalce. MiechGlab* 21.

»poganin (człowiek pogański) i (albo) bałwochwalca« (3): *MiechGlab* 29; Obrázow fie chronią/ áby nas zwáli przez nie gaury/ to ieft pogány álbo bałwochwálcy. *BielKron* 259; Eleufius pogánin/ y furowy bałwochwálca/ corkę miał z żoną także pogánką. *SkarŻyw* 150.

W przeni: iż wízelki wízetecznik/ ábo nieczyfty/ ábo łákomiec „co ieft bałwochwálftwo” (*marg*) „ktory ieft bałwochwálca” (-) nie ma dziedzictwá w kroleſtwie Chriftuſowym y Bożym *WujNT Eph* 5/5.

a. *W polemikach religijnych katolików z innowiercami obelżywe przezwisko, nadawane przez przeciwników wyznawcom zwalczanego odłamu chrześcijaństwa; człowiek fałszywej wiary, odszczepieniec, heretyk* (59) :żaden ſługá koſcyelny v nich biſkupem áni kápłanem nye yeft/ á bałwochwálca yeft/ ktokolwyek zá to ma/ iżeby cyáło boże było to co oni poſwiácáyá y podawáyá/ á iżeby łáfká boża przez ich poſługę a ſáfowánye ſwyátoci ludzynom wlewána byłá. *KromRozm III* L; iż Papięz niedopierko teras/ ále zdawnych tzáfow/ zoſtał w koſćiele ſwiętym/ nietylko iáwnym bałwochwálca/ ále telz onym ſfalonym palterzem/ to ieft/ Antykryftem *KrowObr* 33v, 33, 33v, 34, 41v [3 r.], 67 (24); Owa ieftelmy nie krzeſćíanie/ ále iáko piſzeſz/ iáwni bałwochwálce? *OrzList* a4, a4v, b3; *BibRadz* I 251a *marg*; *OrzRozm* K2, K2v [4 r.]; Iż Papięz ieft Antykryft/ á Kápłani iego Bálwochwálcy/ á Wiárá Rzymfka bluźniérftwo. *OrzQuin* Kv, K2, V3; *RejAp* C; Náſmiewáią fie z nas iáko z bałwochwálcow/ że Krzyżowi ſ. pokłon y czeſć czyniemy *WujJud* 49, 264; *CzechRozm* 13; *CzechEp* 79 [2 r.], 195, 369; *NiemObr* 91, 116, 160; ktorá [konfeſſyjá auſzpurská] dziś niektorzy bałwochwálce zá ſzczyre ſłowo Boże/ [...] poczytáią *ReszPrz* 69, 16, 35, 96; *SkarKaz* 518b, 548a.

Szeregi: »antychryſt i bałwochwalca« (3): á nas/ ktorzy ſye ſnimi wnyey [*nauce*] nyezgadzamy/ od nyego [*Koſciola*] odciſkáyá/ Antychryſti y bałwochwálcy nas názywáyáç. *KromRozm III* E3v; *OrzRozm* Kv; *PowodPr* 39.

»bałwochwalca i bezbożnik«: gdy y nas [...] y wízyftkich zaraz bałwochwálcami y bezbożnikami názywáli. *CzechRozm* 67v.

»kacierz i bałwochwalca«: ktorzych [*ojcow, dziadów i pradziadów swoich*] kácerzými y bałwochwálcami názywáią. *ReszPrz* 96.

»odszczepieniec (antychryſt, heretyk) i bałwochwalca; bałwofalca a odszczepieniec« (2 : 1): wíziſci [*mniszy*] fą Bálwophalcy á odſzczepienci od tey reguli bożey *SeklKat* E2; *BielKron* 228; *SkarJedn* 185.

Synonimy: niewierny, poganin; **a.** heretyk, kacierz, odszczepieniec.